

*NEBOJŠA ŠARKIĆ
MLADEN NIKOLIĆ,*

KAKO DO EFIKASNOG I PRAVIČNOG IZVRŠENJA

U V O D

Fizička i pravna lica u građansko pravnim sporovima pred sudovima Republike Srbije ostvaruju pravnu zaštitu koja se tiče njihovih ličnih, porodičnih, radnih, privrednih, imovinsko pravnih i drugih građansko pravnih odnosa.

Kao rezultat postupaka koji se vode pred sudovima, u jednom broju slučajeva donose se i kondemnatorne (obavezujuće) odluke, koje su po svojoj prirodi podobne za izvršenje. Fizička i pravna lica očekuju, da nakon što su u parničnom ili vanparničnom postupku izdejstvovali odluku suda – izvršnu ispravu, na bazi koje treba da realizuju svoje pravo o kome je odlučivao sud, to učine u relativno kratkom roku, efikasno i sa što manje troškova. Sve navedeno važi u slučaju da lice kojem je sud izrekao obavezu, ne postupi dobrovoljno po pravosnažnoj i izvršnoj sudskoj odluci. Izvršni poverilac kao lice koje svoje potraživanje ostvaruje u postupku izvršenja, s pravom očekuje da taj postupak potraje kraće nego parnični (ili eventualno vanparnični) koji je prethodio donošenju izvršne isprave.

Generalno posmatrano u najvećem broju slučajeva, bilo da su u pitanju ostvarenja novčanih ili nenovčanih potraživanja, izvršni postupak pred sudovima

---

Dr Nebojša Šarkić, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu.
Mladen Nikolić, sudija, član Visokog saveta sudstva.

u Republici Srbiji traje vremenski toliko, da bi se to vreme moglo okarakterisati kao suđenje u razumnom roku, to jest kao delotvorno sprovođenje postupka izvršenja. Ovo posebno važi kada su u pitanju ostvarenja novčanih potraživanja i kada izvršni poverioci predlažu izvršenje na novčanim sredstvima na računu izvršnog dužnika kod njegove Banke. Ovaj postupak je posebno efikasan u situaciji kada izvršni dužnik ima dovoljno novčanih sredstava da bi izvršni poverilac mogao namiriti svoje celokupno potraživanje. Navedeno važi i u slučaju kada se novčano potraživanje ostvaruje plenidbom dela zarade izvršnog dužnika odnosno nekog njegovog drugog novčanog primanja koje ostvaruje, uglavnom u mesečnim iznosima.

Kada je u pitanju ostvarenje novčanog potraživanja izvršnog poverioca pomoću drugih sredstava izvršenja (izvršenje na pokretnim stvarima, izvršenje na nepokretnosti, a u novije vreme prodajom akcija ili udela u d.o.o izvršnog dužnika), u pojedinim slučajevima u postupcima u kojima su predložena navedena sredstva izvršenja i to prvenstveno izvršenje na pokretnim stvarima i nepokretnostima, postupak izvršenja uzima više vremena nego što to očekuje izvršni poverilac i nego što bi to trebalo biti imajući u vidu Međunarodne standarde.

Kod ostvarenja nenovčanih potraživanja, može se reći da je situacija slična, da najveći broj izvršnih postupaka traje vremenski toliko, da se to može okarakterisati kao suđenje u razumnom roku. Postoje i izuzeci zbog kojih izvršni poverilac može opravdano prigovarati da je povređeno pravo na suđenje o razumnom roku, odnosno da je povređeno njegovo pravo na zaštitu imovine. Tu pre svega mislimo na pojedina izvršenja iseljenjem iz nepokretnosti i izvršenja radi predaje individualno određenih ili zamenljivih pokretnih stvari.

Treba istaći, da u pojedinim slučajevima, kada je u pitanju ostvarenje novčanog potraživanja, postupak izvršenja neće dati rezultat. Izvršni poverilac neće ostvariti svoje novčano potraživanje iako je on sa svoje strane preduzeo sve što je po Zakonu dužan preduzeti i iako je sud takođe preduzeo u razumnim rokovima sve što je po Zakonu dužan preduzeti. Jednostavno se pokazalo da izvršni dužnik nema imovine iz koje bi izvršni poverilac ostvario svoje potraživanje. Da li je izvršni dužnik uspešno prikrio svoju imovinu, tako da je ni izvršni poverilac ni sud nisu mogli pronaći ili je izvršni dužnik pre pokretanja postupka otuđio tu imovinu jeste posebno pitanje koje neće biti predmet analize u ovom radu. Na napred navedeno ukazujemo iz razloga da bi se videlo da postoje i situacije u kojima iako je preduzeto sve što Zakon predviđa i to u razumnim rokovima, postupak ne mora rezultirati ostvarenjem potraživanja. Izvršni poverilac neće ostvariti svoje pravo koje mu je dato pravnosnažnom i izvršnom sudskom odlukom.

Problem efikasnog izvršenja sudskih odluka ne postoji samo u Srbiji. U većini država članica Saveta Evrope¹ javlja se sličan problem, te ćemo u nastavku ovog rada ukazati na korake i smernice koje evropske institucije preduzimaju u cilju poboljšanja situacije u ovoj oblasti.

MEĐUNARODNI IZVORI PRAVA I SMERNICE SAVETA EVROPE

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda² u članu 6. tačka 1. predviđa prava na pravično suđenje tako da svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili krivičnoj tužbi protiv njega, ima prava na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu Zakona. Presuda se izriče javno, ali se štampa i javnost može isključiti iz celog ili iz dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahteva interes maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, po mišljenju suda nužno potrebna u posebnim okolnostima da bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.

Protokol uz konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama³ u članu 1. predviđa zaštitu imovine i to u stavu 1, da svako fizičko i pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim Zakonom i opštim načelima iz međunarodnog prava, a u stavu 2. da prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utiču na pravo države da primenjuje Zakone koje smatra potrebnim da bi regulisale korišćenje imovine u skladu sa opštim interesima ili da bi obezbedila naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni.

Vladavina prava na kojoj se baziraju evropski demokratski sistemi zavisi od funkcionisanja pravičnih, efikasnih i pristupačnih pravosudnih sistema. Obzirom da izvršenje sudske presude čini sastavni deo osnovnog ljudskog prava na

---

¹ Na trećem samitu Saveta Evrope (Varšava, maj 2005), čelnici država i vlada su se zauzeli da se u potpunosti iskoristi potencijal Saveta Evrope za postavljanje standarda i unapređenje implementacije i daljeg razvoja pravnih instrumenata i mehanizama pravne saradnje koje donosi ta organizacija. Na tom samitu odlučeno je da se »pomogne zemljama članicama da omoguće pravično i brzo izvršenje pravde«.

² Sačinjena u Rimu 4. 11. 1950. godine, stupila na snagu posle ratifikacije zemalja članica Saveta Evrope.

³ Sačinjen u Parizu 20. 03. 1952. godine, stupio na snagu ratifikacijom zemalja članica Saveta Evrope.

pravično suđenje u razumnom roku, u skladu sa članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima to znači da su države dužne da zaštite sva lica koje steknu izvršnu i obavezujuću sudsku presudu i omoguće im da ostvare pravo na njeno izvršenje. Ako se takva presuda ne izvrši ili se to desi sa zakašnjenjem, ovo pravo može izgubiti efekat i postati iluzorno na štetu jedne od strana (poverioca).

Uvereni smo da je potrebno promovisati veću efikasnost i pravičnost izvršenja presuda u građanskim predmetima i uspostaviti ravnotežu između prava i interesa strana u postupku izvršenja jer u suprotnom može doći do rizika od sve većeg »uzimanja pravde u svoje ruke« u nedostatku pravičnog i efikasnog sistema izvršenja, što može ugroziti poverenje javnosti u pravni sistem i njegov kredibilitet.

Upravo zbog gore navedenih principa doneta je Rezolucija⁴, koja proklamuje da je »propisno efektivno i efikasno izvršenje sudskih odluka od presudne važnosti za države članice u stvaranju, jačanju i razvijanju snažnog i respektabilnog pravosudnog sistema«. U tom cilju doneta je i Rezolucija kojom se uspostavlja Evropska komisija za efikasnost pravosuđa (skraćeno – CEPEJ)⁵. CEPEJ, čiji statut obuhvata i cilj omogućavanja lakše primene međunarodnih pravnih instrumenata Saveta Evrope za delovanje i pravednost sistema pravosuđa, u svoje prioritete uključio je izvršenje sudskih odluka. Kao prvi korak, CEPEJ je odlučio da se napravi detaljna studija koja se odnosi na pitanja izvršnog postupka u državama članicama, kako bi se steklo bolje razumevanje o tome kako postupak funkcioniše i kako bi se olakšala primena relevantnih standarda i instrumenata Saveta Evrope u praksi. Studija koju su izradili pravni naučnici Univerziteta Nans (Francuska) i švajcarskog instituta za uporedno pravo (Lozana), predlaže niz smernica koje imaju cilj da se olakša primena načela sadržanih u preporukama Saveta Evrope.

Kao ciljevi, kada je izvršni postupak u pitanju, u tim smernicama navode se:

– održavanja vladavine prava i poverenja građana u sudski sistem, pri čemu postupci izvršenja moraju biti efikasni, ali i pravedni. Međutim, izvršenje se može sprovesti tek ukoliko dužnik ima sredstva ili mogućnost da se presuda izvrši;

– potrebno je postići odgovarajuću ravnotežu između potreba poverioca i dužnika. Države članice se podstiču da nadziru postupke izvršenja, kontrolišu

---

⁴ Rezolucija br. 3 o »Opštem pristupu i načinima postizanja efektivnog izvršenja sudskih odluka« koja je usvojena na 24. Konferenciji evropskih ministara pravde 4. i 5. oktobra 2001. godine u Moskvi.

⁵ Rec. (2002) 12, a koju je Odbor ministara usvojio 18. septembra 2002. godine.

sudsku upravu i preduzimaju odgovarajuće mere kako bi se obezbedila proceduralna jednakost stranaka;

– izvršni postupak bi trebalo da bude dovoljno fleksibilan kako bi se izvršitelju omogućila razumna mera slobode delovanja u cilju postizanja dogovora sa dužnikom u situaciji kada postoji konsenzus između poverioca i dužnika. Takvi postupci treba da budu predmet posebne kontrole kako bi se obezbedila nepristrasnost izvršitelja i zaštita interesa podnosioca zahteva i trećih lica. Uloga izvršitelja treba biti jasno definisana domaćim zakonom (na primer, njihov stepen autonomije). Oni mogu, na primer, imati ulogu »post-sudskog posrednika« u fazi izvršenja;

– države članice treba da preduzmu mere kako bi se obezbedila dostupnost informacija o izvršnom postupku i transparentnost aktivnosti suda i izvršitelja u svim fazama postupka, pod uslovom da su osigurana prava stranaka. Bez obzira na ulogu suda u izvršnom postupku, potrebna je dobra komunikacija između suda, izvršitelja, poverioca i dužnika;

– svako telo treba da obezbedi adekvatan nadzor (s obzirom na sve relevantne slučajeve iz prakse suda u Strazburu) izvršnog postupka i da snose odgovornost za efikasnost svojih radnji u postupku;

– izvršni postupak i zakonodavstvo treba da budu koliko je moguće jasniji i razumljiviji (treba kreirati verzije zakona prostim jezikom kao i priručnike o izvršnom postupku, smanjujući utrošak vremena koje je potrebno strankama za ličnu ili pisanu komunikaciju sa sudom);

– obaveštenja stranaka o izvršenju sudskih odluka, izvršnih naslova, notarskih ili drugih dokumenata su bitan aspekt izvršnog zakona. Blagovremeno obaveštenje stranaka je bitan element poštenog suđenja, u smislu člana 6. 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima;

– države članice mogu izraditi standardne obrasce za obaveštenja stranaka. Ovi standardni obrasci mogu se odnositi na različite faze u izvršnom postupku i na eventualne pravne lekove. Oni mogu imati sledeće namene:

– obaveštavanja dužnika o posledicama izvršenja (uključujući cenu izvršenja) i troškovima ukoliko se ne postupi po odluci kojom se nalaže plaćanje;

– obaveštavanje dužnika o izvršnim radnjama koje će se preduzeti protiv njega, tokom sprovođenja, kako bi se omogućilo dužniku da postupi u skladu sa istim ili gde je to primenljivo, da ospori iste;

– detaljno informisanje poverioca o fazama izvršnog postupka;

– obaveštavanje trećih strana kako bi se, pre svega, zaštitila njihova prava i drugo, kako bi bili u stanju da ispune obaveze koje im se dodele, te bili svesni posledica neispunjavanja istih;

- obaveštenja u svim slučajevima treba da podstaknu dužnika da dobrovoljno postupi u skladu sa sudskom odlukom te uključi upozorenje da će se u slučaju nepoštovanja primeniti izvršne radnje, uključujući eventualno i dodatne troškove;
- domaći zakonodavni okvir treba da sadrži jasno definisanje onoga što se smatra izvršnom ispravom i uslove njene izvršnosti;
- izvršne isprave bi trebalo da budu sačinjene na jasan i razumljiv način, ne ostavljajući mogućnost pogrešne interpretacije;
- kako bi se sprečilo da dužnik izbegava izvršenje prenosom imovine, države članice se podstiču da uspostave jedinstvenu bazu podataka o dužnikovoj imovini (tj. pravo vlasništva nad vozilom, nekretninama, naplativim dugovima, povraćaju poreza itd.) sačinjenu iz više izvora i sa ograničenim pristupom. Države članice treba da obezbede bazu podataka sa prihvatljivim nivoom bezbednosti, s obzirom na nastale rizike i moguće zloupotrebe. Pristup izvršitelja bazi podataka treba da se ograniči na podatke koji se odnose na izvršni postupak u toku, što će morati da bude predmet stroge kontrole. Države članice treba da obezbede dužnicima delotvorna pravna sredstva kako bi se obezbedilo da je bilo kakav izvod o ličnoj imovini opravdan;
- sva državna tela koja upravljaju bazama podataka sa informacijama potrebnim za efikasno izvršenje, treba da imaju obavezu davanja podataka izvršitelju u okviru dogovorenog roka, ako su te informacije u skladu sa propisima o zaštiti podataka;
- vremenski rokovi za sprovođenje izvršenja treba da budu razumni i zemlje članice ne bi trebalo da nameću proizvoljne rokove za okončanje izvršenja;
- država članica treba da utvrdi jasne i precizne kriterijume u pogledu razumnog trajanja, što može varirati u skladu sa vrstom predmeta i vrstom tražene radnje;
- pritužbe dužnika protiv izvršitelja ne smeju da ugroze ili odlože izvršenje, osim u slučaju sudske intervencije. Prigovori protiv izvršitelja treba da se provere istovremeno sa tokom izvršnog postupka.

USTAV REPUBLIKE SRBIJE, STAVOVI SUDA U STRAZBURU I DOMAĆI IZVORI PRAVA

Ustav Republike Srbije⁶, u članu 16. stav 2. propisuje, da opšte prihvaćena pravila Međunarodnog prava i potvrđeni Međunarodni ugovori su sastavni deo pravnog poretka Republike Srbije i neposredno se primenjuju, te da potvrđeni

---

⁶ Službeni glasnik Republike Srbije br. 98/2006, stupio na snagu 8. 11. 2006. godine.

Međunarodni ugovori moraju biti u skladu sa Ustavom. Članom 18. stav 1. Ustava Republike Srbije propisano je da se ljudska i manjinska prava zajamčena Ustavom neposredno primenjuju.

Posledica navedenih odredbi Ustava jeste i primena Međunarodnih standarda koji se tiču, kako prava na suđenje u razumnom roku, tako i prava na zaštitu imovine. Ustav Republike Srbije dalje u pojedinim svojim odredbama preciznije reguliše prava građana u pogledu obraćanja Međunarodnim institucijama radi zaštite svojih sloboda i prava zajamčenih Ustavom, te prava na pravično suđenje. Ovo poslednje, podrazumeva da svako ima pravo da mu sudi nezavisan, nepristrasan i zakonom ustanovljen sud i to pravično i u razumnom roku, pri čemu Ustav jemči mirno uživanje svojine i drugih imovinskih prava stečenih na osnovu Zakona.

Ustav Republike Srbije dalje u odredbi člana 142. stav 2. propisuje da su sudovi samostalni i nezavisni u svom radu i da sude na osnovu Ustava, Zakona i drugih opštih akata kada je to predviđeno Zakonom, opšte prihvaćenih pravila Međunarodnog prava i potvrđenih Međunarodnih ugovora. Članom 194. stav 4. Ustava Republike Srbije, se precizira da potvrđeni Međunarodni ugovori i opšte prihvaćena pravila Međunarodnog prava deo su pravnog poretka Republike Srbije i potvrđeni Međunarodni ugovori ne smeju biti u suprotnosti sa Ustavom. Stavom 5. istog člana je propisano da Zakon i drugi opšti akti doneti u Republici Srbiji ne smeju biti u suprotnosti sa potvrđenim Međunarodnim ugovorima i opštim prihvaćenim pravilima Međunarodnog prava.

Pre stupanje na snagu sadašnjeg Ustava, Srbija je (u vreme postojanja Državne zajednice Srbija i Crna Gora), postala članica Saveta Evrope⁷, a marta 2004. godine ratifikovala je Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Na taj način je Srbija primljena u članstvo Saveta Evrope i građanima Republike Srbije omogućeno da se obraćaju Sudu za zaštitu ljudskih prava u Strazburu⁸. To dalje znači da je Srbija prihvatila nadležnost navedenog suda, te da fizička i pravna lica u slučaju da su im povredena prava, a nakon što su iscrpila sve predviđene mogućnosti zaštite u okviru pravnog poretka Republike Srbije, mogu da se obrate predstavkom Sudu za zaštitu ljudskih prava u Strazburu. Kao posledica napred navedenog, u određenom broju slučajeva, fizička i pravna lica iz Republike Srbije obratila se pomenutom sudu iz razloga jer su im određena prava (pre svega pravo na suđenje u razumnom roku, te pravo na zaštitu imovine) bila povredena zbog neefikasnog postupka izvršenja pred pojedinim

---

⁷ 3. aprila 2003. godine.

⁸ Pre Evropskog suda za ljudska prava postojala je Evropska komisija za ljudska prava, koja je ukinuta 1998. godine.

sudovima Republike Srbije, odnosno nedelotvornog sprovođenja izvršnog postupka.

Povodom predstavke takvih lica sud u Strazburu doneo je i nekoliko presuda kojima je predstavku proglasio prihvatljivom, to jest potvrdio da je došlo do povrede prava iz člana 6. Konvencije o ljudskim pravima, kao i iz protokola koji važi uz konvenciju (prvenstveno čl. 1 protokola, koji se odnosi na zaštitu imovine), dosuđivao određeni novčani iznos na ime pretrpljene nematerijalne štete podnosiocu predstavke uz dosuđivanje troškova postupka. U nekim slučajevima presudom je određeno da tužena Država (Republika Srbija) posle pravnosnažnosti presude treba da obezbedi odgovarajućim sredstvima izvršenje odluke nadležnog suda.

Analizirajući presude⁹ koje je doneo sud u Strazburu postupajući po predstavkama lica iz Srbije koja su tražile zaštitu zbog povrede svojih prava u izvršnom postupku, lako se uočava da sud uglavnom utvrđuje povredu člana 6. stav 1. Konvencije i člana 1. Protokola br. 1. Dalje analizirajući razloge koje sud iznosi u svojoj oceni u presudi, uočava se da tužena Država ima obavezu da organizuje sistem izvršenja presuda koje je delotvoran i pravno i u praksi i da obezbedi njihovo izvršenje bez zakašnjenja. Pri navedenom sud u Strazburu ne toleriše izostanak ili odbijanja asistencije policije i to ne uzima kao opravdan razlog koji bi Država mogla izneti u postupku pred sudom u Strazburu. Dalje se uočava da sud u Strazburu uvek teži da podnosilac predstavke dobije potpunu imovinsku naknadu koju je legitimno očekivao, a u skladu sa pravnosnažnom i izvršnom odlukom na osnovu koje je i pokrenuo izvršni postupak. Sud u Strazburu, takođe, pozivanje na hroničnu prenatrpanost i zaostajanje sa predmetima ne prihvata kao valjano obrazloženje za prekomerno odlaganje postupka, ukazujući da je dužnost svake Države da svoje pravosudne sisteme organizuje na takav način da svaki njihov sud može da obavi sve svoje obaveze uključujući i izvršne predmete u razumnom roku. To dalje znači da Država ima obavezu da organizuje sistem izvršenja presuda koji je delotvoran i pravno i u praksi i da obezbeđuje njihovo izvršenje bez zakašnjenja.¹⁰

---

⁹ Vidi bliže presude u predmetima: Preduzeće EVT protiv Srbije (predstavka br. 3102/05); V. A. M. protiv Srbije (predstavka 39177/05); Tomić protiv Srbije (predstavka br. 25959/06); Marčić i šesnaest drugih podnosilaca protiv Srbije (predstavka br. 17556/05); ZIT protiv Srbije (predstavka br. 37343/05); Bulović protiv Srbije (predstavka br. 14145/04).

¹⁰ Vidi odluku Ustavnog suda Republike Srbije Už 290/08, objavljena u Službenom glasniku Republike Srbije, br. 46/2010.

Dalje ćemo ukazati na odredbe Zakona o izvršnom postupku Republike Srbije¹¹ kojima se regulišu načela hitnosti i oficijelnosti, koja direktno utiču na brzinu postupka i koja su to načela¹² koja moraju biti poštovana (prisutna) u jednom postupku, ali koja istovremeno mogu uticati na usporavanje postupka.

Izvršni postupak spada u hitne sudske postupke (osim izvršnog postupka kao hitni postupci pred sudom predviđeni su postupak stečaja i svi sporovi koji se vode povodom stečaja, radni sporovi, porodični sporovi, sporovi zbog smetanja i oduzimanja državnine, ...). Članom 5. Zakona o izvršnom postupku je propisano da je sud u postupku izvršenja i obezbeđenja dužan da postupi hitno. Zakon predviđa veoma kratke rokove u kojima je sud dužan da odluči o predlogu za izvršenje (u roku od 3 dana od dana podnošenja predloga), a svi rokovi koji se tiču preduzimanja određenih radnji koji sud nalaže strankama ne mogu biti duži od 3 dana osim kada Zakon drugačije predviđa. Jedino su u Zakon o izvršnom postupku unete odredbe koje propisuju da se postupanje sudije protivno odredbama kojima su određeni rokovi koji važe za sud, smatra nesavesnim i nestručnim postupanjem sudije, a u smislu Zakona o sudijama. Unoseći ove odredbe u Zakon koji reguliše postupak izvršenja, zakonodavac je očigledno hteo da naglasi i na ovaj način dužnost suda da se postupak vodi hitno.

Veoma značajno načelo jeste načelo formalnog legaliteta¹³. Smisao ovog načela jeste u vezanosti izvršnog suda izvršnom ispravom, (izvršni sud ne može preispitivati valjanost i zakonitost izvršne isprave) to jest dužnosti suda da, kada su ispunjeni uslovi za donošenje rešenja o izvršenju kao i za sprovođenje izvršenja, sud donese rešenje o izvršenju i preduzima radnje sprovođenja izvršenja. Ono što dalje sledi i što se može uočiti iz pomenutog načela jeste da iz njega proizilazi i načelo oficijelnosti koje je prisutno i veoma naglašeno u izvršnom postupku. To znači, da je sud, nakon što je doneo rešenje o izvršenju, dužan da preduzima radnje sprovođenja izvršenja i to bez posebnog predloga stranaka. Konkretno, kada sud odredi izvršenje radi ostvarenja novčanog potraživanja na novčanim sredstvima na računu izvršnog dužnika, sud je nakon toga dužan da rešenje o izvršenju, osim strankama, dostavi i Odseku za prinudnu naplatu pri Narodnoj Banci Republike Srbije. Kada sud odredi izvršenje na nepokretnosti, sud je dalje dužan da po službenoj dužnosti dostavi rešenje nadležnom organu radi zabeležbe rešenja o izvršenju u javnu knjigu, da kada se steknu uslovi, bez predloga stranke pristupi utvrđivanju vrednosti nepokretnosti, da posle pravosnažnosti rešenja o utvrđivanju vrednosti nepokretnosti zaključkom zakaže javnu

---

¹¹ Službeni glasnik Republike Srbije, br. 124/2004, stupio na snagu 23.02.2005. godine.

¹² Blíže o načelima vidi: »Načela izvršnog postupka«, Nebojša Šarkić–Mladen Nikolić, Komentar Zakona o izvršnom postupku« treće izdanje »Službeni glasnik« 2009. godina.

¹³ Vidi član 7 Zakona o izvršnom postupku.

prodaju, te dalje preduzima sve potrebne radnje i donosi odluke koje se tiču dosuđenja, predaje nepokretnosti i namirenje stranaka. Kada je u pitanju izvršenje radi ostvarenja nenovčanog potraživanja, (na primer iseljenje iz nepokretnosti) sud je dužan da po donošenju rešenja o izvršenju dalje preduzima radnje koje se tiču zakazivanja termina iseljenja i samog sprovođenja izvršenja.

Da bi hitnost u postupku bila obezbeđena zakonodavac je predvideo da pravni lek u postupku izvršenja (ovde mislimo na izvršenje na osnovu izvršne isprave), a to je žalba, ne odlaže izvršenje osim ukoliko Zakonom nije drugačije određeno. Odredba je kasnije dodatno razrađena u članu 54 (u glavi Zakona koji govori o sprovođenju izvršenja), te je propisano da se izvršenje sprovodi pre pravnosnažnosti rešenja o izvršenju osim ako Zakonom nije drugačije određeno. Navedenim odredbama zakonodavac je stvorio osnov i uslove da sud u izvršnom postupku može hitno postupati, kao i da izvršni poverilac bude namiren u svom potraživanju pre pravnosnažnosti rešenja o izvršenju. Izuzeci na koje Zakon upućuje odrednicom "osim ako ovim Zakonom nije drugačije određeno", jesu u postupku izvršenja na pokretnim stvarima i to u fazi koja se tiče prodaje popisanih pokretnih stvari. Prodaji pokretnih stvari ne može se pristupiti pre pravnosnažnosti rešenja o izvršenju. Izuzetak je i izvršenje na nepokretnosti za koje je propisana složena procedura. Ona se odvija u više faza, pri čemu je zakonodavac zbog značaja ovog postupka, a pre svega značaja nepokretnosti koju ona ima za izvršnog dužnika, propisao da se iz jedne faze prelazi u drugu fazu nakon što je odluka suda iz prethodne faze postala pravnosnažna. Konkretno, ukoliko izvršni poverilac ne predloži da se pristupi utvrđivanju vrednosti nepokretnosti pre pravnosnažnosti rešenja o izvršenju, sud mora sačekati da rešenje o izvršenju postane pravnosnažno da bi se prešlo u fazu utvrđivanja vrednosti. Prodaja nepokretnosti ne može se zakazati, niti joj se može pristupiti pre nego što rešenje o utvrđivanju vrednosti nepokretnosti postane pravnosnažno, a isto važi i za namirenje, obzirom da rešenje o predaji nepokretnosti mora postati pravnosnažno da bi se pristupilo namirenju. Izuzetak postoji i kada je u pitanju predaja, odnosno isporuka zamenljivih ili individualno određenih stvari. Naime, kod ovog nenovčanog izvršenja u slučaju da stvari nisu nađene ni kod izvršnog dužnika niti kod nekog drugog lica pristupa se zameni nenovčane obaveze u novčanu. Izvršni dužnik se odlukom suda u izvršnom postupku obavezuje da umesto isporuke stvari isplati njihovu novčanu vrednost ili da je položi u depozit suda. Uslov, da bi se pristupilo izvršenju rešenja kojim se nameće obaveza izvršnom dužniku da položi ili isplati novčani iznos, jeste da ovo rešenje bude pravnosnažno.

Navedeni izuzeci imaju opravdanje ali u svim ostalim slučajevima sud pristupa sprovođenju radnji izvršenja i namirenju izvršnog poverioca i pre pravnosnažnosti rešenja o izvršenju.

Kada je u pitanju mogućnost odlaganja izvršenja na predlog izvršnog dužnika uslovi su veoma restriktivni i kumulativno propisani. Zakon predviđa da izvršnom dužniku treba da preti nenadoknativa ili teško nadoknativa šteta ali ne samo to, nego i naglašava, da podnošenje predloga za odlaganje izvršenja, a kasnije i podnošenje žalbe protiv odluke suda kojim je odbijen predlog izvršnog dužnika za odlaganje izvršenja, ne odlažu izvršenje. Ove odredbe omogućavaju sudu da postupak izvršenja sprovodi efikasno.

Naglašavajući hitnost, kao dominantno obeležje izvršnog postupka, u tom istom postupku, obezbeđena je dvostепенost kao osnovno načelo svih sudskih postupaka, to jest kao pravo stranaka na delotvoran pravni lek. Izvršnom dužniku je zagarantovano da ukoliko izjavi žalbu protiv odluke prvostепенog suda (bilo da je reč o rešenju o izvršenju ili nekoj drugoj odluci koja je usledila u toku izvršnog postupka protiv koje je dozvoljena žalba), da će drugostепенi sud postupajući po žalbi proveriti i odlučiti o zakonitosti prvostепене odluke.

Uz dvostепенost, u izvršnom postupku prisutna je i zaštita izvršnog dužnika kao jedno od načela. Nju garantuju odredbe o izuzimanju od izvršenja i ograničenju u pogledu imovine koja može biti predmet izvršenja. U postupku izvršenja izvršni dužnik, pod određenim uslovima i u određenim rokovima može predložiti promenu sredstva izvršenja, odnosno ograničenje sredstva izvršenja. On može predložiti pod određenim uslovima odlaganje izvršenja i prilikom odlaganja izvršenja može se služiti pravom da ponudi jemstvo.

Osim izvršnog poverioca i izvršnog dužnika (stranke u izvršnom postupku) u istom se mogu pojaviti i neki drugi učesnici. Pre svih može se pojaviti treće lice (ono lice koje tvrdi da u pogledu predmeta izvršenja ima pravo koje sprečava izvršenje) i ono svoja prava može zaštititi prigovorom. Povodom izjavljenog prigovora treće lice može biti upućeno na parnicu, kada stiče mogućnost da po njegovom predlogu izvršenje bude odloženo.

Stranke u izvršnom postupku kao i drugi učesnici takođe imaju na raspolaganju mogućnost da od suda zatraže otklanjanje nepravilnosti koje sudski izvršitelj učini u sprovođenju izvršenja.

Napred navedeno utiče na zaštitu izvršnog dužnika u postupku ali i na zaštitu drugih učesnika i trećeg lica. To je garancija jednakih prava stranaka i drugih učesnika u postupku, ali istovremeno može biti i uzrok prolongiranja postupka. Ovo će se desiti samo u slučaju ukoliko sud ne poštujući načelo hitnosti na koje smo ukazali (koje kasnije razrađeno odredbama o nesuspendivnosti žalbe), dozvoli izvršnom dužniku i drugim učesnicima da odugovlače postupak i od izuzetaka naprave pravilo.

Osim navedenih načela koja dominiraju u izvršnom postupku, treba ukazati i na načelo ekonomičnosti, koje je veoma značajno za obe stranke u postupku. Načelo ekonomičnosti je u bliskoj vezi sa načelom efikasnosti i na njega se osla-

nja. Poštovanje ovog načela treba da omogući da sud sa najmanje mogućim troškovima, sa najmanje odlaganja i sa najmanjim posledicama za učesnike u postupku, sprovede izvršenje.

UZROCI NEEFIKASNOSTI NAŠEG SISTEMA IZVRŠENJA

Postoji više uzroka koji mogu uticati na trajanje postupka izvršenja, odnosno koji mogu učiniti ovaj postupak neefikasnim.

Kao prvi, to je sam Zakon o izvršnom postupku. U drugoj grupi bili bi subjektivni uzroci i oni se tiču postupanja suda odnosno sudija. U treću grupu spadali bi takozvani objektivni uzroci, a oni se tiču broja predmeta kojim su opterećeni sudovi u izvršnom postupku (imajući u vidu broj sudija, sudijskih pomoćnika i sudskih izvršitelja, opremljenosti suda, stručnosti i obučenosti sudskih izvršitelja), postupanja pomoćnih organa suda (Narodna banka Srbije, Centri za socijalni rad, organi koji vode javne knjige...), asistencije policije u postupku sprovođenja izvršenja.

Zakon o izvršnom postupku, propisujući pravila po kojima se određuje i sprovodi izvršenje, najznačajnije utiče na efikasnost postupka. Zakon o izvršnom postupku iz 1978. godine¹⁴ bio je s pravom kritikovan zbog izuzetno naglašene zaštite dužnika, a posebno zaštite društvene svojine. Tim Zakonom nije bila predviđena mogućnost namirenja poverioca pre pravnosnažnosti rešenja o izvršenju, takođe nije omogućavao pristupanje sprovođenju izvršenja dok se nije pravnosnažno odlučilo o predlogu za odlaganje. Zakon o izvršnom postupku iz 2000. godine¹⁵ opravdano je kritikovan da je u pogledu prava koje stranke imaju u postupku, dužnika stavio u neravnopravan položaj, uskraćujući mu bilo kakvu mogućnost da predloži odlaganje izvršenja. Isti Zakon je onemogućio treća lica da se pojave sa prigovorom radi zaštite svojih prava i imovine u izvršnom postupku, što svakako nisu bila dobra rešenja. Aktuelni Zakon o izvršnom postupku pokušao je i u dobroj meri uspeo da uspostavi ravnotežu u pogledu prava stranaka u postupku, da obezbedi zaštitu trećih lica u postupku i da istovremeno odredbama koje su već pominjane u ovom radu zadrži efikasnost i omogući hitnost u postupku.

Kada je u pitanju Sud, odnosno sudija, kao mogući uzrok neefikasnosti izvršnog postupka odnosno sporosti u tom postupku, treba ukazati na sledeće:

---

¹⁴ Službeni list SFRJ, broj 20/ 1978.

¹⁵ Službeni list SRJ, broj 28/2000.

Stručan, savestan, odgovoran i dosledan sudija, u postupku izvršenja treba da se rukovodi odredbama koje propisuju nesuspeživost žalbe, načelom oficijelnosti (veoma prisutnim u izvršnom postupku) i pre svega mora da poštuje načelo formalnog legaliteta. To dalje znači da treba izbegavati nepotrebnu prepisku sa izvršnim poveriocem ili njegovim punomoćnikom ukoliko predlog za izvršenje sadrži sve ono što propisuje član 49. Zakona o izvršnom postupku, a nije baš u reč identičan sa izvršnom ispravom (ovde ne mislimo na najznačajnije delove izreke izvršne isprave koji se tiču novčanih iznosa, vrste kamate, identifikacije stvari ili identifikacije nepokretnosti), nego u tim slučajevima mogu posebnim pismenim otpравkom odlučiti o predlogu za izvršenje. Ne mora u svakom slučaju dozvola izvršenja da se sastoji u tome da će sud na predlog stranke staviti pečat dozvole.

U situaciji kada stranka radi ostvarenja novčanog potraživanja predloži više sredstava izvršenja i sud takav predlog dozvoli, a u daljem toku postupka ne ograniči izvršenje na manje sredstava ili jedno, sud mora po službenoj dužnosti voditi računa da ukoliko izvršni poverilac jednim sredstvom izvršenja nije namirio svoje potraživanje, bez posebnog predloga izvršnog poverioca pređe na sprovođenje izvršenja drugim sredstvom izvršenja. Ukoliko je izvršenje dozvoljeno istovremeno na novčanim sredstvima na računu izvršnog dužnika kod banke i na pokretnim stvarima, a nije dobijena povratna informacija od Odseka za prinudnu naplatu da li je izvršni poverilac namiren, ne treba dozvoliti situacije da se predmet arhivira, a da se prethodno ne pristupi izvršenju na pokretnim stvarima. Upravo jedna od odluka suda u Srazburu u kojoj je usvojena predstavka podnosioca iz Srbije ukazuje na propust suda da nije pristupio izvršenju drugim sredstvom izvršenja koje je dozvoljeno nego je predmet nepotrebno više godina "stajao".

Kada su u pitanju druga sredstva izvršenja radi ostvarenja novčanog potraživanja i tu mislimo na izvršenje na pokretnim stvarima, izvršenje na nepokretnosti, izvršenja na akcijama ili udelima, onda je obaveza suda da nakon donošenja rešenja o izvršenju, dalje, bez posebnog predloga izvršnog poverioca pristupa sprovođenju zakonom predviđenih izvršnih radnji. To znači, kod izvršenja na pokretnim stvarima, predmet sa naredbom treba dostaviti sudskom izvršitelju koji treba da pristupi popisu, oduzimanju i proceni pokretnih stvari. Kada je u pitanju izvršenje na nepokretnosti, sudija bez posebnog predloga izvršnog poverioca dostavlja rešenje o izvršenju radi zabeležbe javnom registru, određuje veštačenje radi utvrđivanja vrednosti nepokretnosti ili je utvrđuje na drugi pogodan način. Posle pravnosnažnosti rešenja o utvrđivanju vrednosti zaključkom zakazuje prodaju i potom ukoliko su se stekli uslovi donosi rešenje o dosuđenju i predaji nepokretnosti, te po pravnosnažnosti rešenja o predaji pristupa namirenju poverilaca. Isto važi i za izvršenje na akcijama i udelima. Sud je dužan po službenoj dužnosti da preduzima izvršne radnje koje se tiču plenidbe akcija i

udela, zasnivanja založnog prava u odgovarajućem registru, procene vrednosti akcija i udela, odgovarajućeg načina prodaje, te namirenja stranaka. Bilo kakav neopravdan prazan hod u preduzimanju ovih izvršnih radnji, može biti uzrok neefikasnosti i usporavanja postupka izvršenja.

Od objektivnih uzroka koji utiču na efikasnost postupka treba primetiti sledeće:

– veliki broj predmeta u postupku izvršenja kojim je opterećena većina sudova u Republici Srbiji (imajući u vidu broj sudija koji postupaju po tim predmetima, broj sudijskih pomoćnika, te imajući u vidu broj sudskih izvršenja kao i drugog osoblja u pisarnicama), sigurno predstavlja razlog koji usporava tok postupka odnosno ne dovodi do željene efikasnosti. Karakterističan primer je nekadašnji Četvrti Opštinski sud u Beogradu koji je »pokrivao« mesnu nadležnost za pet Opštinskih sudova u gradu Beogradu. Osim navedene nadležnosti, zbog činjenice da je sedište Republike Srbije, te najvećih privrednih društava i javnih preduzeća takođe na teritoriji mesne nadležnosti tog suda, tom sudu, godišnje se podnosilo više desetina hiljada, često i preko 100.000 predloga za izvršenje na osnovu verodostojne isprave, a broj podnetih predloga za izvršenje na osnovu izvršne isprave uveliko je premašivao broj od 10.000 predmeta¹⁶. Sa tolikim brojem predmeta nikada nije postupao adekvatan broj sudija, sudijskih pomoćnika, službenika i sudskih izvršitelja. Slično je bilo i sa Trgovinskim Sudom u Beogradu koji je takođe zbog velike mesne nadležnosti, primao veliki broj predmeta. Ovom sudu godišnje se podnosilo preko 20.000 predloga za izvršenje na osnovu verodostojne isprave i preko 5000 predloga za izvršenje na osnovu izvršne isprave.¹⁷

Opremljenost sudova predstavlja poseban problem za pojedine vrste izvršenja. Dok ne bude rešen, ovaj problem će stalno dovoditi do neefikasnog postupanja sudova. Prvenstveno imamo u vidu izvršenje na pokretnim stvarima (kada je u pitanju ostvarenje novčanog potraživanja), a takođe imamo u vidu i razne vrste činidbi koji su predmet izvršnog postupka. Iznećemo samo karakteristične činjenice:

– ni jedan od sudova u Republici Srbiji nema adekvatnu opremljenost kada su u pitanju vozila koja bi bila na raspolaganju sudskim izvršiteljima prilikom sprovođenja izvršenja na pokretnim stvarima . Sudski izvršitelji na teren radi po-

---

¹⁶ Prema izveštaju za 2007. godinu primljeno je 188.038 predmeta na osnovu verodostojne isprave, 15.879 predmeta na osnovu izvršne isprave, a po predmetima je postupalo 8 sudija.

¹⁷ Prema izveštaju za 2007. godinu primljeno je 22.344 predmeta na osnovu verodostojne isprave, 3.498 predmeta na osnovu izvršne isprave, 1135 drugih vanpamičnih predmeta, 1.495 predmeta za izdavanje platnog naloga, a postupalo je 4 sudije.

pisa ili oduzimanja pokretnih stvari odlaze gradskim prevozom ili eventualno svojim automobilom. Na ovaj način oni su već u startu limitirani u pogledu vrste stvari koje mogu oduzeti od izvršnog dužnika i prevesti ih do suda radi deponovanja u odgovarajući prostor. Sama činjenica da se sudski izvršitelj pojavljuje na licu mesta bez odgovarajuće opreme i pomoći (tu pored adekvatnog prevoznog sredstva mislimo i na pomoćne radnike koji će vršiti iznošenje stvari), izvršnom dužniku omogućavaju da koristeći ovo stanje prolongira i odugovlači postupak, te da do sledećeg popisa eventualno uklanja i prikriva svoju imovinu. Osim adekvatnih prevoznih sredstava, tu je i nedostatak adekvatnog prostora (pre svega mislimo na magacine) u koji bi se oduzete stvari mogle smestiti ali tako da budu zaštićene kako od krađa, tako i od oštećenja i propadanja. Ilustrativan primer je da Prvi osnovni sud u Beogradu kao najveći izvršni sud ne samo u Republici Srbiji nego verovatno i na području Balkana, na raspolaganju ima deo jedne trošne barake izuzetno male površine u koju treba da smešta pokretne stvari koji sudski izvršitelji oduzimaju izvršnim dužnicima.

Sudski izvršitelji koji obavljaju izuzetno odgovoran, (i opasan) posao, nisu takvog stručnog profila koji bi omogućio da na zadovoljavajući i efikasan način obavljaju taj posao. U zakonskim i podzakonskim aktima nije propisana posebna stručna sprema koju treba da poseduje sudski izvršitelj i najčešće su to muške osobe sa završenim različitim srednjim školama. Kada imamo u vidu da policija u određenom broju slučajeva ne pruža asistenciju koja je neophodna (kada izvršni dužnici ili neka druga lica ometaju ili sprečavaju sprovođenje izvršenja), da policija ponekad izlazi na lice mesta ali po zahtevu sudskog izvršitelja ne pruža adekvatnu asistenciju u sprovođenju izvršenja onda, navedeno, povezano sa iznetim činjenicama u vezi opremljenosti sudova jasno ukazuje da za određene vrste izvršenja ne možemo govoriti o efikasnosti dok ovaj problem ne bude rešen na način koji će sudovima u izvršnom postupku omogućiti da vrše vlast koja im je od strane države Ustavom poverena.

Osim policije, koja pruža pomoć sudu prilikom sprovođenja izvršenja, u postupak izvršenja uključeni su i drugi pomoćni organi. Tu pre svega mislimo na Narodnu Banku Srbije – odsek za prinudnu naplatu, Centre za socijalni rad i psihologe školskih ustanova, kao i razne vrste javnih registara. Samo adekvatna saradnja između suda i navedenih organa, to jest postupanje navedenih pomoćnih organa po nalogima i zahtevima suda, može dovesti do efikasnog izvršnog postupka odnosno suđenja u razumnom roku. Između suda i Narodne Banke Srbije – odseka za prinudnu naplatu postoji dobra saradnja i inače postupak izvršenja na osnovu izvršne isprave radi ostvarenje novčanog potraživanja na sredstvima na računu kod Banke predstavlja najefikasniju vrstu izvršenja. Kada su u pitanju javni registri, a tu pre svega mislimo na kataster i zemljišne knjige, zatim na Agenciju za privredne registre, onda treba primetiti da zbog opterećenosti nave-

denih organa može doći do problema koji će onemogućiti stranku da ostvari svoje pravo. Problemi se tiču neefikasnosti prilikom postupanja po rešenjima sudova koji za cilj imaju zabeležbu izvršenja odnosno upis založnog prava. Postupak upisa treba pojednostaviti jer momenat zabeležbe rešenja o izvršenju, odnosno momenat upisa založnog prava predstavlja veoma važan deo postupka koji omogućava obezbeđenje izvršnom poveriocu za ostvarenje njegovog novčanog potraživanja u postupku izvršenja.

Gore navedene uzroke treba posmatrati zajedno, a ne izolovano svaki za sebe i samo rad na otklanjanju tih uzroka neefikasnosti, odnosno rad na poboljšanju ukupnih uslova u kojima postupaju izvršni sudovi mogu dovesti do poboljšanja i time ubrzanja izvršnog postupka.

ZAKLJUČAK

Postojeći Zakon o izvršnom postupku sigurno će pretrpeti reformu. Zakon zahteva jednu detaljnu redakciju, što sigurno nije problem za predlagača i što se može učiniti u relativno kratkom periodu. Ono što treba da usledi, a o čemu govori stručna javnost, jeste reforma izvršnog postupka u pravcu uvođenja u naš pravni sistem privatnih izvršitelja.¹⁸

Neke zemlje iz našeg okruženja, kao što su bivša jugoslovenska Republika Makedonija, zatim Bugarska, Mađarska kao i Slovenija učinili su određene korake u pravcu uvođenja privatnih izvršitelja. Najradikalniju izmenu u ovom smislu učinila je bivša jugoslovenska Republika Makedonija. U ovoj bivšoj jugoslovenskoj Republici izvršenje isključivo sprovode privatni izvršitelji, a uloga suda svedena je na minimalnu kontrolnu funkciju. U drugim zemljama postoje uglavnom takozvani kombinovani sistemi i oni podrazumevaju mogućnost da se stranka može obratiti ili sudu ili privatnom izvršitelju radi sprovođenja izvršenja. U određenim zemljama su sudovi zadržali nadležnost za pojedine vrste izvršenja, a neka od izvršenja data su u nadležnost privatnim izvršiteljima.

Kada razmišljamo o mogućim rešenjima u našoj zemlji, čini nam se da bi u prelaznom periodu, pre svega izvršenje na pokretnim i nepokretnim stvarima kao i tzv. činidbe (iseljenje, predaja parcela, uklanjanje objekata...) trebalo preneti u nadležnost privatnih izvršitelja, jer bi ova lica zbog svoje prirodne zainteresovanosti da ostvare zaradu baveći se navedenim poslom, bila motivisana da svoje kancelarije opreme na odgovarajući način, te da postupaju efikasno. Moguće je i

---

¹⁸ Bliže o privatnim izvršiteljima vidi: Sudski izvršitelj – Bejlif »Da ili ne« Nebojša Šarčić–Mladen Nikolić, Pravni život, IV tom, broj 12/2006.

uvođenje gore pomenutog kombinovanog sistema koji je pogodan za prelazni period (ne duže od 2 do 3 godine) do uspostavljanja isključive nadležnosti privatnih izvršitelja za sprovođenje izvršenja, osim za porodične stvari i izricanje novčanih kazni, koje treba da ostane u nadležnosti suda.

Za pravično izvršenje važno je da je kvalitet izvršenja zagarantovan. Kada su u pitanju izvršitelji, smernice koje su upućene državama članicama Saveta Evrope su da:

– treba da akredituju izvršitelje samo ako su standardi i osposobljenost kandidata proporcionalni sa složenošću njihovih zadataka. Visoki kvalitet obuke stručnjaka važan je za izvršenje pravde i povećanje poverenja građana-korisnika u pravosuđe. Izvršitelji bi takođe trebalo da budu dužni da prate obavezno stalno usavršavanje;

– se uspostave veze između državnih institucija za obuku. Države članice treba da akredituju da se izvršitelji obučavaju na osnovu odgovarajućeg plana i programa i treba uspostaviti minimum standarda za instruktore u različitim državama članicama;

– imajući u vidu adekvatno izvršenje pravde, poželjno je da izvršitelji budu organizovani u profesionalno telo koje zastupa sve članove struke, time olakšavajući njihovo kolektivno zastupanje i prikupljanje podataka. Članstvo u takvom telu treba da bude obavezno;

– status izvršitelja treba da bude jasno definisan na način da potencijalnim strankama u izvršnom postupku ponudi profesionalca koji je nepristrasan, kvalifikovan, odgovoran, na raspolaganju, motivisan i efikasan;

– izvršitelji, prema zakonima određene zemlje, treba da budu odgovorni za izvršenje u okviru svojih nadležnosti kao što je definisano domaćim zakonodavstvom. Države članice trebalo bi da razmotre davanje isključive nadležnosti izvršiteljima za: sprovođenje sudskih odluka i drugih izvršnih naslova ili dokumenata, te sprovođenje svih izvršnih procedura predviđenih zakonom države u kojoj rade;

– privatni izvršitelji bi trebalo da budu obavezni da otvore račun posebno namenjen za polaganje sredstava prikupljenih u ime klijenta. Taj račun bi trebalo da bude predmet kontrole. Takođe bi trebalo da budu osigurani od profesionalne i građanske odgovornosti;

– zbog kršenja zakona, propisa ili pravila o etici koje učine, čak i izvan kruga svojih profesionalnih aktivnosti, izvršitelji treba da budu disciplinski sankcionisani, ne dovodeći u pitanje i eventualne građanske i kaznene sankcije;

– disciplinske postupke treba da sprovodi nezavisno telo. Države članice bi trebalo da razmotre uvođenje sistema za prethodno filtriranje slučajeva koji su pokrenuti samo u cilju odlaganja izvršenja;

– tamo gde su izvršitelji zaposleni u državnim službama, trebalo bi da imaju obezbeđene odgovarajuće radne uslove i dovoljno ljudskih i materijalnih resursa. To znači, na primer, omogućiti tom osoblju rad sa pristupom na funkcionalan i moderan komunikacioni sistem i sa informatičkom opremom (kompjuteri, faks mašine, internet veze, prilagođeni informatički sistemi s mogućnošću nadogradnje), te s odgovarajućim prevoznim sredstvima koja su dovoljna u smislu da bi izvršitelji obavljali svoju ulogu što je moguće kvalitetnije i efikasnije.

Donošenje Zakona o javnom beležniku¹⁹ u čiju bi se nadležnost mogle preneti određene radnje iz izvršnog postupka, kao i dozvola izvršenja na osnovu verodostojne isprave značajno bi rasteretilo sudove.

U analizi pojedinih uzroka neefikasnosti izvršnog postupka bila je već reč o subjektivnom momentu, a tu mislimo na postupanje sudija i već je iznet zaključak da samo sudija koji stručno, savesno, odgovorno i dosledno postupa po predmetima u izvršnom postupku, na taj način može omogućiti i suđenje u razumnom roku. Sve navedeno podrazumeva i adekvatan materijalni položaj sudije.

Sud za ljudska prava u Strazburu se u više svojih odluka postupajući po predstavkama fizičkih i pravnih lica iz različitih zemalja (uključujući i Srbiju), već izjasnio da je obaveza svake pojedine Države da stvori takav sistem izvršenja koji će omogućiti da fizička i pravna lica iz tih zemalja u razumnom roku ostvare svoje pravo koje im je dosuđeno izvršnom ispravom i na taj način istovremeno zaštite svoju imovinu kao i druga značajna prava koja su im Ustavom Države garantovana.

Imajući u vidu navedeno stanovište suda u Strazburu, kao i rezolucije i smernice koje su pomenute u ovom radu, preporuke koje su od strane nadležnih tela upućene vladama državama članicama Saveta Evrope su da:

– omogućiti efikasno i ekonomično izvršenje sudskih odluka, odnosno drugih sudskih ili vansudskih izvršnih naslova;

– preduzmu ili ojačaju, zavisno od slučaja, sve mere koje smatraju neophodnim u cilju progresivne implementacije »Vodećih principa izvršenja«

Kao vodeći principi izvršenja istaknuti su:

– izvršenje treba definisati i dati mu jasan zakonski okvir, kojim će biti utvrđena ovlašćenja, prava i odgovornosti strana u postupku i trećih lica;

– izvršenje treba sprovoditi u skladu sa relevantnim zakonom i sudskim odlukama. Svaki propis treba da sadrži dovoljno detalja u svrhu pravne sigurnosti i transparentnosti, kao i što veće predvidivosti i efikasnosti postupka;

---

¹⁹ Bliže o javnim beležnicima vidi: »O javnom beležniku«, Nebojša Šarkić i grupa autora, Beograd, 2003. godina.

– strane su dužne da saraduju na odgovarajući način u postupku izvršenja; pored toga, a posebno u predmetima koji se odnose na porodično pravo, nadležni organi treba da olakšaju ovu saradnju;

– dužnik treba da pruži najnovije podatke o svom prihodu, imovini i ostalim relevantnim pitanjima;

– države treba da uspostave mehanizam kojim će se sprečiti zloupotreba postupka izvršenja od bilo koje strane, što ne bi trebalo tretirati kao obnovljeni postupak u predmetu;

– postupak izvršenja ne treba odlagati, izuzev u slučajevima predviđenim zakonom. Odlaganje može preispitati sud;

– tokom postupka izvršenja potrebno je uspostaviti odgovarajuću ravnotežu između interesa poverioca i dužnika, imajući u vidu posebno odredbe članova 6. i 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. U odgovarajućim slučajevima treba uzeti u obzir i interese trećih strana. Ako se postupci izvršenja odnose na predmete porodičnog prava, treba uzeti u obzir interese članova porodice; dodatno, kada su u pitanju naročito prava dece u postupku izvršenja, treba prvenstveno imati u vidu najbolje interese deteta u skladu sa međunarodnim i domaćim pravom;

– određena neophodna imovina i prihod dužnika treba da budu zaštićeni, kao što su osnovna dobra domaćinstva, osnovna socijalna primanja, novac za elementarne zdravstvene potrebe i neophodni instrumenti rada.

Adekvatan Zakon o izvršnom postupku, stručne i savesne sudije, dobro opremljeni izvršni sudovi, uz uvođenje privatnih izvršitelja, te zadovoljavajuća saradnja takozvanih pomoćnih organa suda u izvršnom postupku, uz poštovanje gore navedenih vodećih principa, sigurno mogu dovesti do ubrzanja postupka izvršenja i do zadovoljavajućeg nivoa efikasnosti tog postupka, a što će rezultirati pravičnim suđenjem u razumnom roku.

NEBOJŠA ŠARKIĆ, LL.D.,
Professor, Faculty of Law of the Union University,
Belgrade
MLADEN NIKOLIĆ,
Judge, Member of the High Judicial Council,
Belgrade

HOW TO FIND EFFICIENT AND ENFORCEMENT EXECUTION

Summary

After obtaining a court decision natural and legal persons expect to realize their right in a relatively short time, efficiently and with less cost. The problem of efficient execution of court decisions is not specific only for Serbia. In the majority of the Council of Europe member states, there is a similar problem. It is necessary to promote greater efficiency and equity of execution of judgments in civil matters and establish a balance between the rights and interests of the parties in the execution procedure. Otherwise, there may be risks of "taking justice in one's own hands". The European Court of Human Rights in Strasbourg, in its decisions, stated that it is up to the state to organize its legal system so that each and every court can perform its duties, including the execution of judgments in a reasonable time. There are many reasons that affect the length of enforcement proceedings in Serbia and the first reason is the actual Law on Enforcement Procedure. The second group consists of subjective reasons and they concern the court or a judge. The third group consists of objective reasons and they refer to the number of cases per judge in enforcement proceedings as well as the inadequate working conditions. Adequate Law on Enforcement Procedure, professional and conscientious judges, well equipped enforcement courts, with the introduction of private judicial executors, can lead to acceleration of execution proceedings and trial within reasonable time.